

Микола Чернявський.

ПОЕЗІІ.

КНИЖКА 3.

□ □ МОЛОДІСТЬ.

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ.

Твори М. Чернявського видання Кооперативн. т-ва
„Українська Книгарня“ в Херсоні:

КЕДР ЛИВАНА, спогади про Б. Грін-
ченка 25 карб.

ЧЕРВОНА ЛІЛЕЯ, спогади про М. Ко-
цюбинського 25 карб.

ПОВІСТІ Й ОПОВІДАННЯ:

кн. 1—В незнану далечінь

ПОЕЗІЇ кн. 1—Молодість

ПОВІСТІ Й ОПОВІДАННЯ:

кн. 2—За золотим руном.

ПОЕЗІЇ кн. 2—Молодість

ПОВІСТІ Й ОПОВІДАННЯ:

кн. 3—Темрява

ПОЕЗІЇ кн. 3—Молодість

МИКОЛА ЧЕРНЯВСЬКИЙ.

ПОЕЗІЇ.

КНИЖКА 3.

□ □ МОЛОДІСТЬ.

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ.

Видання
Коопер. т-ва „Українська Книгарня“
в Херсоні.

м. ХЕРСОН.
Друкарня Т-ва перекрем. О. Д. Ходушиної.
1920.

Просторо і вільно у нас на Україні,
 Орлиному льоту упину нема.
 Та тільки усюди по рідній країні
 Царюють неволя, безправ'я і тьма.

Панує скрізь пільма німа, безпросвітна,
 І тихо страшенно... Неначе вві сні,
 Мовчить чорне поле й безодня блакитна...
 Застигли всі сльози, завмерли пісні...

Запершись у кельях, забувши минуле,
 Дрімає старезний наш Київ-чернець...
 І скрізь—нерухомо. Лежить все поснуло,
 Немов Україні прийшов вже кінець.

Невже ж все поснуло? ... Навіки поснуло? ...
 Невже все північні сніги замели? ...
 А брязкіт кайданів, що вухо зачуло,—
 Брати ж то в неволю, брати ж то пішли? ..

— — —
 „Васни, моя коханочко,
 Бай-баеньки ходім!
 Дай—втиру чисті слізеньки,
 Цур-пек ім, нависним!...“

Спочинь-но на хвилиночку,
 Не плач так, дорога...
 Еч, як горить голівонька,
 Яка у їй вага!“.

Так мати доню хворую
 В постілоньку вклада,
 Втира з обличчя слізеньки,
 Сама без сліз рида.

Не плач, не край так серденька:
 Одужає вона,
 Здоровою й веселою
 Прокинеться від сна.

П И Т А Н Н Я.

Думка молода
 Крил не позичає,
 Скрізь вона по світу
 І без крил літає.
 Розмовляє з сонцем.
 Облітає зорі,
 Про людей, про долю
 З місяцем говорє.

Запитає сонця:
 Де воно буває,
 Єсть кінець де світу,
 Чи його немає?
 Дивиться, як ясне
 Всюди світе, гріє,
 Як йому й билінка
 Кожная радіє.

Дивиться, як зорі
 Миготять огнями
 І пливуть в блакиті
 Вічними шляхами;
 Як в-ночі гуляють
 В небі голубому,
 А чим світ—цареві
 Шлях дають ясному...

Зійде в небо місяць,—
 Запита блідого
 Про людей, про землю,
 Про його самого.
 Кожну ніч він землю
 З неба оглядає,

Кожну ніч за людьми
З неба назирає.

Полетить на хмари,
Заговоре з ними,
Як вони громами
Загремлять грізними,
Заблищать, засяють
Поглядом палючим
І обіллють землю
Враз дощем ревучим...

Облетить край світу,
Вольная, мов воля,
Сяде відпочити
Час на ріднім полі;
Відпочине й знову
Крила розправляє,
Усього на світі
Пильно доглядає.

Скрізь шляхи про неї
Вільні, не закриті,
Все вона побаче
На широких світі.
Баче зло і добре,
Плаче і співає,
Правди світової
Зернятка збирає.

Всюди їх збирає
Зерно по зернині...
Ой, зрости те зерно,
Боже, при годині.
Щоб постали в полі
Ниви гомонливі,
Щоб захвилювали
Вільні і щасливі.

Щоб у час-годину
Колосом вдяглися,
Під погожі зорі

Злотом налилися...
 А вже хто покосе,
 Чи батьки, чи діти,
 Чи й онуки пізні,—
 Нічого тужити!

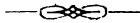
—...—

Ой, степи мої широкі,
 Ой, степи безкраї,
 Не окинути вас оком—
 Вам кінця немає!
 Не обмірять світу-поля,
 Де ви розляглися...
 Обгортала вас лиш воля,—
 Є де розійтися!
 Гарцювала тая воля,
 Кров'ю вас кропила,
 Поки волю та неволя
 Нишком не скрутила...

Час минав і все минало.
 Бачили всього ви:
 Від татар сліду не стало,
 І сліди Петрові
 З славним Шведом необачним
 Теж позатирались
 Там, де предки з Сагайдачним
 Правди добивались—
 Де ревли колись гармати,
 Де шаблі бряжчали,
 Гаківниці, самопали
 Гучно розмовляли...

А тепер того немає.
 Тиша скрізь панує.
 Вітер степом повіває,
 Стиха хліб хвилює.
 Тільки, знявшись разом в гору,
 Пташка заспіває
 Та бабак пірне у нору,

Як коб'як злякає.
 Та далеко геть проїде
 Хлібороб гарбою,
 Заспіва—і пісня піде
 По степу луною.
 Заспіва—і головою
 До землі зникає...
 Деше спів його журбою—
 Другого не знає.

СІЧОВИК.

Де вітри холодні
 З моря повівають,
 Не тумани в-ранці
 По степу лягають,
 То козак-нетяга
 Тужить молоденький.
 Ходить коло його
 Коник вороненький.
 У сирюю землю
 Б'є він копитами.
 Промовля до його
 Січовик словами:

„Ой, не бий ти, коню,
 В землю копитами,
 Не дзвони, неначе
 В дзвони, стременами.
 Мушу помірати,
 Коню вороненький...
 Побіжи ж ти, коню,
 До старої неньки:
 Тільки брязни стиха
 Ій ти стременами,—
 Зальється гіркими
 Матінка сльозами.

Ой, біжи ти, вірний
 Коню, до дівчини,

Хай тобі ворота
 Милая відчине.
 Та нехай не дбає
 Рушників до шлюбу,
 Бо знайшов собі я
 Ой вже другу любу.
 Бо знайшов собі я
 Вірною дружину—
 Проти зорь та неба
 В полі домовину...“

Тихо промовляє
 Тее молоденький,
 Чує все до слова
 Коник вороненький.
 Б'є в сиру він землю
 Глухо копитами,
 Дзвонить, переводе
 Дзвони, стременими.
 А козак сердешний
 Тихо умірає,
 З молодого тіла
 Душу відпускає...

ЗИМОВИЙ ВЕЧІР.

Вітер свише.
 На горіщі
 Домовик гуляє.
 Ніч... Лампада...
 Промінь пада,
 Блимає, мигає.

Коло мамі
 З іграшками
 Я сижу-дрімаю.
 Тихо в хаті...
 Час лягати,
 Я вже й засипаю.

Чую—плаче
 Хтось неначе...
 „Мамо, що з тобою?!..“
 Підбігаю,
 Обгортаю,—
 Ні, не заспокою!

Тихо в хаті...
 Плаче мати...
 Плачу й я за нею.
 І я знаю,
 Чом ридаю
 З матіррю своєю!..

Вітер свище.
 На горіщі
 Домовик гуляє.
 Хукга злая,
 Мов живая,
 Під вікном співає.

Чорні плями
 Між кутками,
 Мов діди кивають.
 В вікна ночі
 Темні очі
 Страшно зазирають...

—ooo—

ЯВІР ТА КАЛИНА.

Длине річка в синє море,
 В'ється, ніби стрічка.
 По долині гай зелений
 Приступив до річки.
 Коло гаю ж стали вкупі
 Явір та калина,
 Мов казаченько вродливий,
 Поруч з ним дівчина.
 Похилився до калини
 Явір той високий

І без вітру щось тихенько
Шепче одинокій.
Зін шено е... І калина
Все те задуває
І до явора тихенько
Ети простягає.
Розмовляють між собою ..
Ітер все те чує—
І притихне, заніміє,
Слухає й не дує.

Що ж за явір то високий,
Що то за калина,
Що без вітру розмовляють?
Що то за причина?..

У вдови колись красуня
Доня виростала;
Виростала, ніби квітка
В полі розцвітала.
Ріс у батька син єдиний,
Став парубкувати,
Став дівчиноньку ту щиро
Молодий кохати.
Покохались, поєднались,
В гаї густий ходили,
Обнімались, цілувались,
В віченьки дивились.

Та не довго безталанні
Так ото любились,
Та не довго вдвох на зорі
У ночі дивились,—
Розлучили молоденьких
Рідні батько, мати.
Приказали молоденьким
Більше вже не знатись...
Так рішили, так сказали.
Чи вони ж не знали,
Як друг дружку молодята
Щиро покохали?..

Приказали!.. Не пускає
 Доню мати з хати,
 Не пускає до дівчаток
 Молоду гуляти...
 Не пускає у садочок
 Смерком вихожати,
 Не пускає проти зірок
 З милим розмовляти...

Ходе-бродє і козак той,
 Білим світом вудє.
 І забув би він дівчину,—
 Серце не забудє!..
 Коло хати серед ночі
 Йде козак, співає,
 Співом милу у садочок
 З хати викликає.
 Чує милого дівчина,
 Чує та ридає:
 Не заснула досі мати,
 З хати не пускає...
 Ходе бродє безталанний,
 Білий світ стрічає,
 Цілу ніченьку дівчина
 Молода ридає.

Та й заснула якось мати,
 Стерєгти втомилась,
 І коханці коло гаю
 В парі опинились.
 Цілувались, милувались,
 Тихо розмовляли,
 Не хотіли розійтися,
 Мов позамірали.
 І благали вони долю,
 Щоб зостатись в парі...
 Обнялися... пригорнулись...
 Поняли їх чари...
 І зомліли молодята,
 Мов в-ві сні забулись...
 І до дому вже обое
 З гаю не вернулись...

Ту ж ніч вирости близ гаю
 Явір та калина:
 То -- козаченько вродливий
 Та його дівчина.
 Похилився до калини
 Явір той окий
 І без віт, щось калині
 Шепче одинокій.
 Він шепоче, і калина
 Все те зачуває
 І до явора тихенько
 Вітами киває.
 Розмовляють між собою,
 Вітер все те чує,
 Притихає, замірає,
 Слухає й не дує...

—*—

Смутно сяють в небі зорі,
 Сонна мла кругом стоїть.
 Степ розкинувся на просторі,
 Задрімав, заснув і спить.

Спить, а слух мій зачуває
 Згуки ночі голосні.
 То до неба посилає
 Гімни свої нічні—

Гармоничні, безугавні,
 І вимовно чарівні,
 Слов пісні забуті давні,
 Знов почуті у-ві сні.

Ніби в цю нічну музику,
 Повну тихої краси,
 Позливалися од віку
 Тайні ночі голоси...

І моргають тихо зорі,
 І шляхи німують, сплять,

І всю ніч у млистім морі
Співи стогнуть і дзвенять

З Ф Е Т А.

Я довго стояв нерухомо,
На зорі далекі дививсь,—
Між зорями тими і мною
Мов звязок якийсь народивсь.

Я думав... Не знаю, що думав;
Бо слухав я зірок ясу.
І зорі тихенько тремтіли,
Й люблю їх з того я часу...

Ой матусенько
Моя милая,
Ти голубонько
Сизокрилая!
Ти пусти мене
Молодесеньку
На ту вулицю
Веселесеньку!
Там у скрипоньку
Гучно гратимуть,
Парубки пісень
Нам співатимуть;
Там всі подруги
Позбірають я,
У вінки, квітки
Повбіраються.
З ними й я в вінку
Там гулятиму,
Любо, весело
Танцюватиму,
На козаченьків
Подивлюся я,
Зайде ж сонечко—
Повернуся я.

Не держи мене,
 Моя рідная:
 Згасне доленька
 Моя бідная,
 Може випадє
 Вік журитися,
 То хоч буде чим
 Похвалитися,—
 Що росла-цвіла
 В тебе донечка,
 Мов та квітонька
 Проти сонечка!..

САДИ ЦВІТУТЬ.

Зацвіли сади вишневі,
 Посхиляли віти,
 Вкриті цвітом білосніжним,
 Молоком залиті.
 Всю ніч співи солов'їні
 По садах лунають..
 Що подіялось з дочками—
 Матері не знають:
 Ніби чарами повиті,
 Ходять кароокі,
 По садках та по левадах
 Бродять одинокі.
 А весна гуде ночами,
 Землю підіймає..
 Ой, щасливий, хто коханий,
 Та ще й сам кохає!..

Коло тину білі вишні
 Низько нахилились:
 Парубійко та дівчатко
 Нишком там зустрілись.
 Не питайте—як зустрілись,
 Хто того не знає?..
 Про кохання й соловейко
 По весні співає!

Річ відома—молодята...
 Любо їм стояти,
 Тугу-думу розважати,
 Тихо розмовляти.
 Та й не ніч не другу
 Так вони стрівались,
 І не раз вони в садочку
 Любо цілувались...

Ой цвітуть сади вишневі,
 Потім буде літо,
 Захвилює, зашепоче
 Золотее жито;
 Заблищать серпи і коси,
 Зайде осінь тиха,—
 Буде косам одпочинок,
 Косарям--утіха.
 Привітають батько й мати
 Старостів у хаті,
 Розплітуть дівочу косу
 Молодій дівчата
 Та почесно в власну хату
 Стануть виряжати,
 Молодую господиню
 Будуть величати...

Буде так... А зараз тяжко
 Позвисали віти,
 Вкриті цвітом білосніжним,
 Молоком злиті.
 І шумлять сади й левадіг,
 Гомонять ногами,
 Що щасливий той, хто зглядивсь
 З любими очами.
 А весна гуде і стогне,
 Землю підіймає...
 Ой щасливий, хто коханий
 Та і сам кохає!..
 Ой щасливий, хто вродливий,
 Хто зазнав кохання,
 В кого серденько п'явіє
 З любого вітання!..

ЖИТТЯ І СМЕРТЬ.

Був день весняний. Сонце гріло.
 Стогнав, мов ярмарок, бульвар.
 І все сміялось і раділо,
 Що небо сине і без хмар.
 Ясні були обличчя, вбрання.
 Веселі—гомін, жарти, сміх
 І навіть гостре верещання
 І рев шарманок нависник.
 І над юрбою—дітська втіха—
 Надуті газом пузирі
 В повітрі маяли спотиха,
 В бажанні знятись до гори.

І ось іздалека помалу
 В юрбу дійшов печальний спів
 І все зближався... До вокзалу
 Несли, до цвинтаря, мерців.
 Учора вдвох вони скінчили
 Свої рахунки і життя
 І разом вдвох переступили
 Поріг таємний небуття...
 З ясного келиха кохання
 Отруту п'яну вдвох пили
 І в ліжку смерти без вагання,
 Вона і він, у двох лягли...

Міцнішав спів і наближався,
 Робивсь де-далі виразніш.
 Печальний почет показався,
 І день ясний мов став темніш.
 Хрести... корогви... катафалки...
 В попонах коні... Дякони...
 Попи... Знайомі всім весталки...
 А рідні де? Ось і вони!..

Ідуть, минули... І заграли
 Шарманки знов. Загомонів
 Бульвар. І знову заблищали
 На сонці грона пузирів...

Життя і смерть то — сестри рідні:
 Одне коріння — два верхи.
 Хоч не однакові й не східні
 У їх обличчя і пляхи...

ЛІРНИК.

Впишу, на сонці, край дороги
 Сліпець на ярмарку сидить,
 І гра ввесь день співець убогий,
 Щоб грою й співом заробить
 Шматок насущного. Нічого
 Не жде він більше од людей...
 І люде слухають старого,
 Згорнувши руки до грудей.

Навколо ж вир життя шумує...
 Риплять вози... воли ревуть...
 На шкапі циган-зух гарцює,
 І коні голосно іржуть...
 Баби, дівчата, молодиці
 Пообступали крамарів.
 Смоляр лье дьоготь у мазниці,
 Панич шука вродливих брів.
 А лірник жалібно співає,
 Про білий світ співа сліпець.
 І псалма туже, замірає,
 І ось нарешті їй кінець.
 Та ліра далі гра, гуркоче...
 Сліпець співати знову хоче:
 Годують спів його і гра.
 До ліри скляк він головою
 І знов старечою рукою
 Лади до псалми підбіра.
 І, підібравши, починає,
 До неба очі підіймає,
 Сумні проказує слова,
 І ліра плаче, мов жива.

Співає він про райські втіхи,
 Про муки пекла він співа...
 І льється спів журливо-тихий,
 Течуть, сумуючи, слова.
 І чуть, як грішники ридають,
 Пекельні муки проклинають...
 І чуть, як праведні в раю
 Хвалу Одвічному свою,
 Мов зачаровані, співають...
 І люде тихі, мовчазні,
 Стоять, поникши головами,
 Дівчата шитими хустками
 Очиці труть свої сумні.
 Стоять вони—ставні, хороші,
 І туже серце молоде...

Кладуть сліпцеві люде гроші,
 А хто і бублик покладе.
 А він в пилу сидить і грає,
 Поважно спів святий веде,
 І вбога ліра не змовкає,
 І важко стогне, і гуде...

Проходе, минає пора золотая,
 На-віки минає, на-віки зника.
 І молодість наша, відважна, палкая,
 Мов марево мрійне згасає, втіка—
 За море далеке, за море безкрає,
 У безвість-безодню, що вічністю звуть.
 І зле туди й добре—усе відлітає,
 Туди й наші душі держатимуть путь.
 А в цій безталанній, убогій країні
 Життя буде шляхом тягтися своїм,
 І нашим онукам, в далекій годині,
 Тепер пережите все здасться новим.

Село затихло, засипає.
 З-за гаю місяць випливає.
 В гаю шепочуться тополі.
 Вітрець легесенько, по волі,

Од річки низом пробігає,
 Нічне повітря розливає;
 І пісня здалека сумна
 Озвалась десь, немов луна.

Ясними граючи хрестами,
 Біліє церква між садами;
 Стоїть народня святиня,
 Села німого господиня.
 Але ось сторож приступає,
 У давона б'є, і згук лунає...
 І, вістник згоди і годин,
 Гуде в-ночі співучий дзвін.

Ще двічі сторож б'є й зітхає,
 І спать на паперті лягає;
 А згук пішов понад садами,
 Розвіявсь тихими степами.
 Його женці крізь сон вчувають
 І знов безпечно засипають.
 А місяць вище все сплива,
 Весь степ промінням залива.

Сини України!.. Згадайте минуле,
 Згадайте славетних гетьманів діла,
 Змагання народні,—і серце заснуло
 Розбуде й зогріє надія жива!

У нашім минулім—там воля і слава.
 У нашім минулім—безсмертні діла.
 Цього не украде в нас зрада лукава,
 Бо кров'ю Україна те все добула...

Чому ж нам журитись?.. Як можем без віри
 Дивитись в прийдешнє?.. В прийдешньому—світ!
 Хай недруги наші повітають ліри,
 Попалять архіви, зламають сокири,
 У нас—світ і воля—святий заповіт!

Його душа не розгорталась.
В собі з дитинства він таїв
Усе, чим серце хвилювалось, —
Чи був то плач, чи був то спів.
Його весна не розцвітала
І, не розцвівши, одцвіла.
Душа кохання не зазнала
І хоч весь світ вона кохала,—
Хмурна і темрява була.
Він не любив розповідати
Про те, чого бажав, жадав:
Боявся смішним між людьми стати—
І все в душі своїй ковав.
Кого любив він—ті не знали,
Бо, як могила, він мовчав,
І хоч в душі органи грали,
Ні згуку він не видавав.
І сам собі не няв він віри,
І власну душу зневажав,
І був подібен він до ліри,
На котрій ще ніхто не грав.

—ооо—

С Т Е П.

Далеко, далеко степи простяглись
І з небом гарячим під млою злились.
Земля тільки й небо, та сонце вгорі,
Та ген-ген далеко могили старі...
У балці, в лощині, маяче верба,—
Неначе схилилась і тужить журба.
Над шляхом отара стоїть на горі,
Лежать біля неї сумні вівчарі.
Собаки завили—до шляху біжать
Погавкать на коней: набридло лежать...

І ідемо далі—картина одна:
Те ж небо безхmare, країна сумна.
Лиш часом незнані пташки просвіетять,
Спелохані дрохви з землі підлетять,
Притихнуть колеса, попавши в пісок,
Та иноді з балки прогляне лісок.

Все рідне, знайоме з дитинства мені:
 Це небо гаряче, могили сумні,
 І сон безтурботний змарнілих степів,
 Овечі отари й табун лошаків,
 Що здалека часом маяче в степу—
 Безмежнім безверхім величним склепу.
 Все—рідне, знайоме, і все те мені
 Дорогше від раю в чужій стороні.

Не те, щоб тут врода велика була,—
 Кого зачарують бур'ян, ковила?—
 Та чую я серцем поезію в них,
 Степах цих широких, пустинях сумних!
 Бо тут всі народи у час свій пройшли,
 Тут скифи і гунни на волі жили,
 А потім—хозари; татарин блукав;
 Козак-запорожець кордони держав.
 І все те—мандрівне, таємне, мутне,
 І все те й чарує, і вабить мене.
 І чую, що дух той живе і в мені,
 Що варварам давнім я, певне, з-рідні.

Л Е Г Е Н Д А.

Мов зачаровані, мовчали
 Ми в темній залі по місцях,
 А струни голосно ридали,
 І згуки стелю підіймали,
 І потопали в небесах.
 Були ті згуки повні муки
 І повні жалоців гірких,
 Немов тяглись до неба руки
 Недужих страдників блідих:
 То закипали в їх бажання,
 То сум тяжкий несилив їх,
 То знов вставали поривання,
 Неначе гребні хвиль грізних...

І він замовк. Замерли згуки,
 Останній ритм дали басы,

А ми ламали мовчки руки,
 Усім ввірвались голоси.
 Він нам співав про иншу долю,
 І чули ми, як він ридав,
 І бився в тьмі, і рвавсь 'на волю,
 І нас з собою закликав.
 А ми ламали тільки руки,
 Бліді невольники землі,
 І струн живих бурхливі згуки
 З риданням геть од нас пливли...

— — —
 П
 Іхно над водою.
 Сплять очерети.
 Подихом покою
 Віє з темноти.

А вода синіє,
 Смугами блищить,
 В далині леліє,
 Стала, не біжить.

Стихли суховії,
 Вщухли, не шумлять;
 Зорі срібновії
 У воді блищать.

І блищать, і грають
 Осміхом ясним:
 Всюди їх вітають,
 Всюди любо ім!

А мене, сумного,
 Нікому вітать,
 І нема до кого
 І слівця сказать.

— — —
 Я досі пам'ятаю
 Казки і ті пісні,
 Що чув їх у дитинстві
 У рідній стороні.

Я так любив їх слухать,
 Оті старі казки:
 У їх ще не вмірають
 Славетні козаки,
 Життя старого сонце
 Ще не погасло в їх...
 Люблю слова журливі
 І дум-пісень нових:
 І в їх живе і сяє
 Свята старовина,
 І туже в їх кріпацька
 Бувальщина сумна.

Люблю я слухать співи,
 Та шкода їх мені—
 Отих співців убогих:
 Не ясні їхні дні.
 Панує віковічня
 Темнота в хуторах,
 Засіли важко злидні
 По селах, по містах.
 Стареньку рідну хату
 Ніч темна повива,
 Подме з півночі вітер—
 Дощами залива...
 Але горить що-ночі
 У їй огонь ясний,—
 То знак, що не погасла
 Душа жива у їй.

ТРИ СИНІ.

У вдови висока хата,
 Соколи сини.
 Не на втіху спородились
 Удові вони:
 Вранці-рано напували
 Коней козаки,
 До боків підперезали
 Гострі шабельки,
 Ладівниці і пістолі
 Мовчки з стін зняли,

Самопали кременії
 Батьківські взяли
 І сідали втрюх до столу
 В хаті вряд вони,—
 З удовицею прощались
 Соколи сини.

То не сивая зозуля
 Квилить-проквилляє,
 До синів старенька мати
 Слово промовляє:
 „Ой сини ви, соколи ви,
 Ви куди зібрались?
 Та на вас же й мої очі
 Не понадивлялись!..
 Не наслухалась я, діти,
 Вашої розмови...
 Ой, куди ж це ви зібрались
 І йдете чого ви?..“

Старший син тоді до неї
 Слово промовляє:
 „Мамо, гетьман нас до себе
 В військо закликає.“
 Другий слово промовляє:
 „Ненько наша люба,
 Скоро вернемось, як в полі
 Не спітка нас згуба.“
 Менший син тоді до неї
 Стиха промовляє:
 „Як нас ворог в чистім полі,
 Мамо, повбиває,
 Помолись за наші душі,
 Душі молодії!..“

Те казали, вихожали
 З хати хлопці тіі
 Та на коників сідали,
 З двору виступали,
 Рідну матір сиротою
 В хаті покидали...

Не вернулися до дому
 Знову козаки,
 Поскладали в чистім полі
 Буйні голівки.
 Менший брат посеред поля
 Після всіх вмiрав,
 Спогадав стареньку матiр,
 Гiрко заридав:
 Ой не даром же ii він
 Кидає не хотiв,—
 Вже не бачить ii ніколи
 Соколiв синiв...

Поховали в чистім полі
 Козаки братiв.
 Ой уже ж на ii могили
 I горицвiт цвiв.
 Ой уже ж гремлять над ними,
 Б'ють iз хмар громи,
 Та не чуєть молоденькi,
 Бо глухі ii нiмi.
 Вдовина ж висока хата
 Пусткою стоїть:
 У сирiй землі старенька
 Удовиця спить.

Не ходи, козаче,
 До тiєї хати,
 Де гадав дiвчину
 Молодую брати.
 Ой не зводь очима
 На ii вiконце,
 Бо зайшло за хмару
 Твоє ясне сонце.

Вкрила його хмара,
 Чорная, гризная:
 Вже ж бо та дiвчина
 Молода вмiрає...

Уміра, небога,
 З світом розстається,
 А тебе згадає —
 Слізьми вся зальється...

Вранці перед світом
 Вмерла молодая,
 Згасла, ніби свічка,
 Свічка восковая.
 В дорогії шати
 Молоду вбірали,
 З слізьми в домовину,
 У труну поклали.

Подруги головку
 Мертвій завітчали
 І над нею гірко,
 Жалібно ридали...
 Не ходи ж, козаче,
 До тієї хати,
 Бо тобі дівчини
 З неї вже не брати!..

Що дні турбот і втоми
 Так дорого мені
 В дрімотнім тихім домі
 Спочить в самотині.

Люблю, коли лампада
 У мене ніч горить,
 І сяйво з неї пада
 І тихо миготить.

Здається, ніби льється
 На мене супокій.
 Журба не зворухнеться
 В душі моїй ясній.

Турбота зімкне очі,
 Всі думи чорні сплять...
 І можу я в ті ночі
 Усім і все прощати.

РІДНИЙ КРАЙ.

I.

Мені все сниться на чужині
 Далека рідная країна.
 Засну—і чую в тій хвилині,
 Як ліс шумить, співа дівчина,
 Йдучи над вечір до криниці,
 Як дзвін гуде в старій дзвіниці.
 І бачу рідні гори білі,
 Понад Дінцем в гаю блукаю
 І давніх днів утіхи милі
 В-ві сні я знов переживаю.

II.

На вас, на вас, донецькі гори,
 Пролив я перші чисті сльози,
 На вас, самотний, на просторі
 Перебував душевні грози.
 Я плакав... Ви мене вчували
 І тугу з вітром розвівали.
 На вас гармонії святої
 Я вчився вроду помічати
 І голос музи молоді
 Почав у-перше зачувати.

III.

А ти, мій лісе таємничий,
 Мій незабутній темний гаю,
 Твій тихий гомін чарівничий
 Немов я й зараз зачуваю.
 В твоєму шумі гармоничнім
 Ловив душею й слухом звичним
 Я гомін першого кохання,
 І сні дівочі золоті,
 І стогін людського страждання,
 І сльози людській гіркій.

IV.

Бувало, з вітром розмовляєш,
 Шумиш схвильовано верхами,
 Але до низу не пускаєш

Його ніколи... І стежками,
 Що скот пробив, брожу-блукаю
 В тобі я сам у край із краю.
 Прийду до кручі дівчевої...
 Дивлюсь, як риба табунами
 Іде до карчі мовчазної...
 Махну—і присне глибонями!..

V.

Сижу. І знов у ліс... Там знаю
 Я всі стежки і всі долини,
 Калини кущ—оздобу гаю—
 І буйні зарослі ожини.
 І певен завжди я зарані,
 Що ягід кетяги туманні
 Мене давно там дожидають.
 Висять достиглими пучками...
 І павуки їх заплітають
 Шовково-срібними нитками.

VI.

А далі в пущу—там аж сумно!..
 Там верби, зламані грозою,
 Лежать, гниють... і тихошумно
 Про долю їх поміж собою
 Над ними внуки розмовляють...
 Я там знавав, чого не знають,
 Було, й лісничі,—на вершині
 Державця-дуба вікового
 Гніздо таемнее орлине.
 Я знав той рік один про його!..

VII.

А ти, мій Донче, вірний друже,
 Мій любий брате,—за тобою
 Невтішно серце й досі туже,
 Старою, давньою журбою!
 Заплющу очі... мент... хвилина...
 І уявляються картини:
 Ти льєшся тихо між лісами
 І вигинаєшся лукою,
 І гори білі з небесами
 Глядять, любуються тобою.

VIII.

Хвала тобі!.. Мене малого
 Ти вабив далями своїми
 І до прекрасного, ясного
 Привчав картинами ясними.
 Коли з образою, з журбою,
 Я йшов до тебе,—перед мною
 Ти розгортав свої картини
 І вчив зневагу забувати.
 Але тоді, у ті хвилини,
 Тебе не вмів я ще кохати...

IX.

І часто сняться на чужині
 Мені знайомі тихі села:
 Поміж садів тече в долині
 У кожному річка з гір весела...
 Стоять будинки стародавні...
 Живуть там люде прості, славні.
 І сняться тихі літні ночі:
 В селі дівчата з парубками
 Пісень співають і гуркоче
 В Дінці вода під байдаками...

X.

Коханий край... Але з тобою
 На-вік я, краю, попрощався,—
 В моему спомині ти млою
 Уже не дурно перенявся...
 Як лист за буйними вітрами,
 Пішов блукати я світами,
 Шукати щастя на чужині,
 Шукать людей, шукати долі,
 Умерти й зліти в домовині
 В чужій землі, в чужому полі!..

Подивись, поглянь навколо,
 Бистрим оком позирни,
 Глянь, над чим і як працюють
 Віку нашого сини.

— Не дивись. Покинь надії,
З сумом очі одверни.
Не порадують убогі
Віку нашого сини:

Не буяла, не пишала
Наша молодь молода
І на нивах помарнілих
Пустощвітом пропада! .

Він завжди їй плескав в долоні,
Усім годив, немов мамоні;
„Люблю“—в уборній їй шептав
І сміх од неї тільки й мав

На неї кидав він грошима,
Рядив, неначе херувима;
„Люблю“—всечасно їй шептав
І сміх та глум од неї мав.

Вона нікого не кохала,
Але усіх він добре знав,
Кого і де вона вітала...
А він—він так її кохав!..

І був кінець... У хвилю скрути
Він дав їй випити отрути.
Вона умерла й він той рік
В Сибір кайдани поволик.

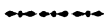
Х Л І Б.

Вечір... Огні... Погуляння...
Бучно музика греміла.
То затихала і мліла
Ніби з жалю, зчарування,
То оживала... Здавалось—
Згуки, мов хвилі, зростали...
Вище і вище злітали...

Серце завзягям займалось!
Пауза. Типа. Неначе
Серце на мить припинилось,
Потім ще дужче забилося...
Гірно сміється і плаче...

А я сидів і думав сумно:
Музика грає, та—кому?..
І хто вгада, про що безумно
Там хтось так скаржиться йому?..
Ніхто. Нема нікому діла,
Що он артист справдешній гра...
Юрба так ходе, як ходила,
І точе сплітки, як точила,
І кісточки перебіра...

Скрізь—гомін, жарти, сміх звичайний...
Артисте, змовкни і не грай!
Навіщо ім твій спів печальний?
Ніхто тебе не слуха, знай.
Ніхто тебе не чує, брате,
І не обізветься ніхто...
Розбий струмент! Навіщо грати?..
—„А хліб?.. Дарма накормить хто?!.“

З Ф Е Т А. ✓

Теплим вітром подихнуло,
Гомін дня убув.
Поле млистее заснуло,
Гуртоправ заснув.
У загоні розмістились
І жують воли.
Чисті зорі засвітились
По намету мли.
Тільки вище все спливає
Місяць золотий
Та загон все оббігає
Пес сторожевий.

Зрідка-рідко кочовая
 Хмарка набіжить...
 Нерухомая, німая
 Ніч, як день, стоїть.

НА ЯРМАРКУ.

Трахтир у ятці і музики,
 Музики прості, невеликі:
 Цимбали, скрипки дві та бас—
 А так в танець і тягнуть вас!
 Зібрався люд і розступився:
 Танцюра в колі появився.

Смушева шапка на бакирь.
 Чумарка опаш. Закаблуки
 Під ногу б'ють. За спину руки...
 Зпід лоба глянув, ніби звірь:
 — „А-ну, виходь хто—танцювати!..“
 Із лави парубок іде...
 Зродила сокола десь мати!
 Спинився той... Стоїть і жде.

Музики ж ріжуть, вимовляють.
 І розійшлися козаки.
 Ідуть... пливуть... Той наступає,
 Заходе другий зпід руки...
 У поли вдарив, розвернувся,
 На закаблуках обернувся,
 Гукнув, і свиснув, і присів,
 І знявсь, і далі полетів...

Сунули люде на музики.
 І лава більше все росте.
 Стрічки, намисто, черевики
 Дівчата кидають— не те!
 Музики ж грають, вимовляють,
 Цимбали стогнуть і гудуть.
 І крамарі свій крам шпурляють:
 Музики торгу не дадуть!..

Тим часом Лейба конопатим
 В вікно з трахтирю погляда
 І—що сьогодні можна взяти—
 У думці вишком прикида.
 І гладе бороду й сміється:
 „Хороші зробемо діла!..“.
 Людей немало в його вп'ється,
 Пожива буде не мала!

Ми любим все—в квітках, прикрасах,
 У штучно роблених словах,
 У байроничних викрутасах,
 В нелюдських муках і сльозах.

Бува, й самі ми їх пускаєм,
 Коли такий підійде час...
 А горя справжнього не знаєм,
 І справжній плач не зрушить нас:

Як дикуни, скляне намисто
 Замість алмазів ми берем,
 І просто, тихо, неврочисто
 І натурально—тільки мрем.

Хотів в альбом вписати вам
 Я вірш на спогад тих хвилинь,
 Коли жилоєь так гарно нам,
 І ви цвіли, мов крин.

Коли уквітчана весна
 Буяла звабним морем снів...
 Коли п'янила всіх вона...
 Коли і я п'янів... .

Але на віщо?.. Затаю
 Свою тайницю й розповідь
 Ні я тільки солов'ю
 Та квітам степовим.

Бо цвинтарь, цвинтарь ваш альбом.
 А я не хочу умірать.
 Не можна й горлиці з орлом
 Так само спарувать...

—•—

П І С Н І.

Ми збирались і співали
 Пезабутні ті пісні,
 Що діди колись складали
 У старі минулі дні.
 Ми збирались і співали...
 Тихо плив журливий спів...
 Перед нами воскресали
 Діти плавнів та степів.
 Перед нами руйнували
 Січ останню москалі,
 І вітри, дощі змивали
 Слід од неї на землі...

Ми співали сумно, тихо.
 Сум усіх нас повивав,
 І велике давне лихо
 Кожен серцем відчував.
 Не повернеш... Зруйнували!..
 Чом же жаль старовини?
 Тим, що в співах зачували
 Ми, нетяг отих сини,
 Наше рідне, давне лихо,
 Нашу доленьку сумну...
 І виводили ми тихо,
 Тихо пісню жалібну.

Мерхнуть свічі, нагорають,
 Ходять тіні по кутках,
 А у нас серця палають,
 І вогонь блищить в очах...
 І в почі ридає-плаче
 Рідна пісня голосна,
 І мовчить і ніч... неначе
 Спів наш слухає й вона...

ПІД ЗОРЯНИМ НЕБОМ.

Довго стояв я і слухав, як згуки
 В тихім повітрі вгорі пролітали,
 Мов-би безплотні невидимі руки
 В небі на лірі повітряній грали.

Зрушили серце ті згуки північні.
 В инший край душі вони поривали,
 В край, де пишають світила одвічні,
 В край, де палають їх чисті кришталі.

Слухав я довго... Душа завмірала:
 Згуки небесні вона зрозуміла...
 О, коли б воля!—й вона б там літала,
 Там, де палають небесні світила!..

—V—

Ходе в полі вітер,
 Віє-повіває,
 Хвилею по нивах
 Золотою грає.

Ходе полем ратай,—
 Серденько сміється...
 З неба вільна пісня
 Жайворонка льється.

Льється вільна пісня,
 Перли розсипає.
 А в яській блакиті
 Хмара сріблом сяє...

—ooooo—

СТАРОСТІВНА.

©й у старости старого
 Доня молодая.
 В-осени, в м'ясниці батько
 Зятя дожидає.
 Дожида старий з багатих

Та з значного роду,
 А що-ночі ходє наймит
 До його городу.
 Ходє наймит,—старостівни
 З хати виглядає,
 Ходє, думу молоденький
 Думає-гадає:
 „Не віддасть багач за мене
 Доньки молоді...
 Не побачити нетязі
 Доленьки ясної!..
 Ой піду ж я в Чорноморря
 Грошей заробляти,
 Зароблю—за рушниками
 Буду засилати!..“

Ой пішов він заробляти,
 Доленьки шукати,
 Став до дому шлях широкий
 Терном заростати.
 Не вернувся знов до дому,
 Не пустило море,—
 На чужині молодого
 Деь спіткало горе...

Бучно староста весілля
 В осени справляє.
 Тнуть музики... Старостівна ж
 Сльози утирає.
 Тнуть музики... Сльози криють
 Млою оченята...
 І померхла, стуманіла,
 Закрутилась хата...
 Зникли гості... Перед нею
 Море враз заграло
 І до себе серце й очі,
 Душу прикувало.
 Грає море, плеще хвиля,
 Б'ється в берег біла.
 Скиглить-плаче над водою
 Чайка срібнокрила.

Вітер хмари наганяє...
 Море скаженіє...
 Коло берега крутого
 Щось на хвилі мріє.
 Плеще хвиля, труп безвладний
 На хребті гоїдає
 І по волі на роздоллі
 Труп перевертає...
 Тнуть музики... Молодая
 Голову схилила.
 — „Гей, до вітру молодую,
 Молода зомліла!..“

До півночі і за північ
 Староста гуляє,—
 Він заможнього, значного
 Дуку-зятя має.
 А у хаті, у кімнаті
 Молода ридає:
 Не на радість їй весілля
 І музика грає...

Вечір. Тихо в хаті.
 Самовар шумить.
 За столом сердитий
 Батько сам сидить.

Всі мовчать, притихли.
 Страшно і мені.
 Кіт приліг до мене
 І співа пісні.

На лежанці смирно
 З ним я вдвох тулюсь
 І на батька нишком
 Зпід руки дивлюсь.

Бачу лик сердитий...
 Самовар блищить
 І несміло якось,
 Жалібно шумить...

Мов і він боїться
 Гніву пан-отця
 І хотів би зникнуть
 Од його лица...

Тихо... Тільки часом
 Блюдечко дзвенить...
 Всі в кутки забились,
 Мати теж мовчить.

Всі грози бояться:
 Ось ударе грім...
 І зарані страшно,
 Моторошно всім.

✓ В степу блукаю я,
 І вільно серце б'ється,
 Душа ж оновлена моя
 І плаче і сміється.

Знайомі все краї,
 І рідні все картини...
 За вас, степи-поля мої,
 Рідніш нема країни!

Я знов у вас стою.
 Я—ваш, мої безкраї,
 І в морі нив, мов у раю,
 Щасливий, утопаю...

БРАТ ХРИСТІВ.

Оповідання.

Не думайте, що я прийшов принести мир на землю; я прийшов не принести, а меч.

Бо я прийшов сина розлучити з батьком його, і дочку з матерью її, і невістку з свекрухою її.

... Хто не візьме хреста свого й не піде за мною, той недостойн мене.

Мат. X. 34—5, 38

Без клопіт, хвалити Бога,
 Ми жили собі, потиху;
 Працювали, скільки мога,
 То й не знали, що то лихо.
 Утішалися з старою
 Ми синком своїм єдиним.
 Звісно—хлопець, то порою
 І полаємо, й зупиним.
 А щоб бить, так і не били...
 Ріс у нас Петрусь на волі:
 В зіму грамоти учили,
 А весною—гайда в поле!
 Там на волі він гуляє,
 Там і днює, і ночує,
 То худоби доглядає,
 То бувало й так пустує:
 Бур'янець, траву збірає...
 Зробе сам собі сопілку...
 А не то, так наглядає
 Комашок, чи струже гилку...
 Ще ж, бач, пасіка стояла
 В нас на Вільному Байраці—
 Там, де Біла в Вовчу впала...
 От було де небораці
 Роскіш-воля ціле літо!
 Всесь байрак заріс тернами,
 А по горах – всюди жито,
 Пшениці, льони ланами.
 Наша пасіка стояла
 Там що-року ще аж з діда.

Ну, багато не давала
 Нам користи, та й обіди
 Теж од неї не бувало...
 Так оттам, кажу, кохався
 Наш Петрусик і помалу
 До бжільництва приглядався.

Здатний був, хвалити Бога,
 Дя всього; що хоч--з'уміє.
 Утішав мене старого.
 Глянеш—серденько радіє...
 Ось і в школу вже не ходить,
 А письма не забуває:
 Пише письма—хто приходить;
 В свято—библію читає.
 Був письменний, а нічого
 Ми не чули проти себе,
 Не займав він сам нікого;
 Хлопець, кращого й не треба!..
 Ми в думках, було, з старою
 Ген куди вже забігали:
 Міркували між собою
 Та й невістку наглядали.
 „Хай ще“—кажемо—„гуляє
 Хлопець де-яку годину,
 Та й подружжя хай шукає:
 Дочку приймемо в хатину...“

Так-то, бачте, міркували.
 Звісне діло—батько, мати:
 Щастя синові бажали,
 Онучат збірались мати.
 Вже, бач, загодя раділи...
 А прийшлося доживати
 Без здоров'я та без сили
 Віку сиротами в хаті.

Ще з весни так ми з старою
 Почали постерігати,
 Що Петрусь наш став порою
 Якось ніби сумувати.

Все письмо святе читає,
 Цілі дні сидить, німує.
 Я гукну, або питає .
 Часом мати,—мов не чує.
 Аж змарнів, затягся, бідний...
 Що з ним діється,—гадаю;
 Звісно, я ж то батько рідний...
 Ні, нічого не вгадаю!
 А питаєшся у його:
 Чом так нудиться, сумує?—
 Так не діб'єшся нічого.
 Бачу ж, хлопець не пустує:
 І не їсть, не п'є, а очі
 Аж блищать проте у його.
 Все лежить. Не стало мочі
 У сердеги. А до того
 Ще й стара моя хворіє...
 Я—туди, сюди. Та звісно,
 Що наш брат один подіє,—
 Кличу знахарку навмисно,
 (Тут у нас така знайшлася),
 Думка: хай їх доглядає.
 Ну, стара—та піднялася,
 З Петрусем ладу немає...
 Ворожбита прикликали...
 І акахвиста служили...
 Як уже ми не впадали
 І чого вже не робили!
 Із містечка на підводі
 Двічі хвершала возилн...
 Ні, нема ладу та й годі!
 Просто вибилися з сили.

От-же лишенько з тобою!..

„Бог карає нас“—гадаєм.
 А за ним проте з старою,
 Як не як, а назираєм.
 Все б нічого. Тільки бачу,
 Що у церкві не буває
 Наш Петрусь. Хоч не ледачий
 Був ходить... Ну, що-ж—хворає!

Тільки скоро об'явилась
 Усьому тому причина...
 І не думалось, не снилось,
 Щоб таке та видшло з сина!

Бачте, в нас, хвалити Бога,
 Малась зайва копійчина.
 Ну, підмога не підмога,
 А почне просить людина
 Дати в займи, то й давали.
 Чом не дати?.. Не давили
 Ми людей: проценти брали,
 Як кому було по силі.
 Знав про це й Петрусь. Нічого
 Ми від його не таїли.
 Раз же—це вже після того,
 Як акахвиста служили—
 Каже матері:—„не треба,
 Гріх з людей проценти брати“.
 „Як це так? Хіба нам з неба
 Гроші впали?“—каже мати.—
 „Ми ж ті гроші заробляли
 Кров'ю, потом, мозолями“.
 „А хіба ви не чували,
 Що Господь усіх братами
 Звав—багатих і убогих?
 Як же брать проценти з брата,
 Та ще й бідного? Та Бог їх
 Не велів ні з кого брати“.

Посміялись ми, а далі
 Бачу я, що не до сміху.
 На селі весілля грали.
 Дав тоді нам Бог на втіху
 Урожай: гуляли бучно.
 Я возьми та Петрусеві
 І скажи, що кажуть: „скучно
 Одному і королеві
 Без подружжя“. Чи не дума
 І собі вінця він взяти?
 Так сказав, а він як стума:
 —„Я вінця не буду брати“.

— Як же так: в ченці — питаю —
 Може підеш? — А ні слова
 — Що ж мовчиш? — „Як покохаю, —
 Буде жінка“. — То й готово?
 І вінчатися не треба?
 — „І не треба! Повіщає
 Сам Господь“. — Як? зійде з неба?..
 Ха-ха!.. — „Тут сміху немає!..“
 Та й замовк, пішов із хати.
 Далі з двору десь подався.

Я не став його чипати,
 Щоб ще більш не одкидався
 Він од нас. Та тільки бачу —
 Щось твориться з ним: понові
 Картуза не зняв і, наче
 Назнарошне, мужикові
 Тут же низько поклонився..
 — Що це значе? — знов питаю.
 Він спочатку покрутився;
 Баче ж — я не одступаю.
 — „Я дурисвітів не можу“ —
 Каже — „тату, шанувати!..“
 — Уважай на ласку Божу,
 Як же можна так казати?..
 Тут як став він шкилювати
 Духовенство, то аж сумно
 Наче стало в нас у хаті.
 — „От розумно, так розумно!“ —
 Тут стара уже до його. —
 „Це ти в книгах так навчився?“
 Він і змовк опісля того.
 Мов слимак той зачинився.

Ну, й не раз таки ночами
 Помічав я, як не спалось,
 Що Петрусь рипів дверями.
 Та до ранку й забувалось.
 Думав — так собі виходе.
 Раз же слухаю — піднявся..
 Бачу — біблію знаходе..
 Вдягсь.. і з хати геть подався.

Жду-пожду—його немає.
 Що таке, в чому тут сила?..
 Жду всю ніч. Уже світає.
 Чую—щось зашаруділо..
 Глядь - Петрусь у хату входить.
 Я лежу, не зворухнувся.
 Бачу—скрізь очима водить:
 Чи завчасно, мов, вернувся?
 Я, нічого не сказавши,
 Все забрав собі в приміти,
 Та, до вечера діждавши,
 Ліг і став за ним слідити.

Незабаром він і знявся.
 Я собі мерщій схопився,
 Та, щоб він не догадався,
 Зразу в шибку подивився.
 Потім вибіг нишком з хати
 І пішов за ним швиденько
 Попід-тинню назирати.
 Ніч—ясна .. Дивлюсь:—хутенько
 До Триля Максима входить...
 В двір... Почув я зразу лихо!

Бо не даром здавна ходить
 Про Триля веслава. . Тихо
 Він живе собі неначе:
 По шинках його не чути,
 По судах ніхто не баче ..
 А проте недобре люде
 Щось про його натякають.
 Жив по німцях він чимало.
 Ну, не всіх і німців лають...
 Звісно, єсть такі, що сала
 Заливають нам за шкуру.
 Люде й гарні є між ними.
 Все ж, кажу таки,—не здурю
 Про Триля і люде злими
 Язиками дзвонять славу.
 Вже не даром шла говірка!
 Вдачу мав якусь лукаву --
 Вєсь у батька-недовірка.

Як-не-як, кажу, а тільки
 Мій Петрусь до його—в хату.
 Я—під вікна... та до щілки
 І припав. Тут не до жарту!
 Глядь,—аж там все наші люде.
 Триль над ними верховодить,
 Мов суддя громаду суде...
 Ще й руками тими водить...

Як ото я те побачив,
 То, ой Божечко ж мій милий,
 Так і стряся ввесь, неначе
 Петруся мого убили!..
 І не знаю, що зо мною
 І подіялось: як грюкну
 Я в віконицю рукою!
 Далі в другу теж як стукну!
 Як метнуся у ворота!
 До сіней—заперті сіни.
 А, так ось яка робота?
 Ні, вас батько так не кине!..
 — „Калавур!..“—кричу—„рятуйте!
 Вкрали сина злодіяки!..“
 Чую—кажуть:—„світ задуйте!..“
 Піднялися скрізь собаки...

Я кричу, себе не чую.
 Стали люде підбігати,
 Чом—питаються—гвалтую?
 Тут же, глядь,—один із хати...
 Другий... третій... далі й далі.
 І Петрусь на двір виходе.
 Я до його. Задріжали
 В мене ноги перше з роду.
 — Петре, Петрику, мій сину,
 Ти чого отут?—питаю.
 Ухопився за свитину
 І від себе не пускаю.
 Він мовчить, ні пари з рота,
 Мов оглух. Та я вже бачу
 Добре й сам, чия работа,
 І от-от що не заплачу...

Як вернулись до дому,
 Не склепив очей до світу.
 Довелось таки старому
 Добре в ніч ту потужити!..

З того часу вже спокою
 Не було у нашій хаті.
 Зажурились ми з старою,
 Бо кажу ж я—батько, мати.
 А Петрусь... Та що й казати?
 Погубили зліі люде!
 Тяжко й досі спогадати.
 Хай вже Бог святий нас суде!

Щопервах ми всовіщали
 Нашу старість оцадити;
 До Максима не пускали...
 Ні вже, де,—не пособити!
 Став цуратись нас з старою,
 Геть із хати пропадати,
 Та й не слухатись порою,
 Як йому що скаже мати.
 Каже: хто б то, бач, полюбить
 Рідних більше віри й Бога,
 Той на-вік себе погубить,
 Бог одступиться од його...

Оттаке!.. Мов одмовляли
 Ми його од Бога й віри!
 А от ті, бач, ті навчали,
 Як молитись, бузувіри!..
 Вчили добре—що й казати!
 Ніби всі—брати Христові...
 Слід друг-дружці помогати...
 Тільки все оте на слові,
 А діла... діла творили...
 Хай Господь уже їх суде!
 Всіх їх потім засудили
 На заслання—з їх і буде!

Сталось так це. Як дочувся
 Піп про їх і ну писати,
 Що від церкви одвернувся

В нас народ і навертати
 Треба знов. А звідтіль пишуть:
 „Навертай, щоб всі вернулись.
 Не навернеш--не потішуть
 І тебе...“ Тоді й метнулись
 Піп та дьякон: станового
 Зараз викликали з Пуги.
 Той Триля забрав--самого
 Попервах, а там і других...
 Петруся бере... І каже:
 „Ви--невіри, шалапути,
 Кодло зрадницькее враже!
 Як ви зважились забути
 Церкву Божу?..“ Та у зуби
 Бац Триля, а потім Шруба,
 А від їх та до Кошуби—
 В ухо! Потім черк за чуба!..
 — „Не невіри й шалапути“—
 Каже Триль—„брати Христові
 Всі ми.“—„Баламути—
 Ось ви хто!..“ Та бац при слові
 Тім у друге. Як набився,
 Приказав і тіх забрати,
 Хто до зборні не явився,
 І в холодну всіх сажати.
 Потім в город їх забрали,
 У тюрму. І ми з старою
 Вдвох осталися... Ридали...
 Світ погас нам за журбою...

Так оттак-то. Вже й не ждали
 Петруся свого до дому,
 Мов умер і заховали...
 Дяка ж Богові святому,
 Нас він все таки утішив,
 Хоч на час той, на хвилину.
 Бач, приказ чи щоб-то вийшов,—
 Повернули нам дитину.

Як вернувся—що й казати!—
 Боже, як же ж ми зраділи!
 Мов прояснилось у хаті...

Зранку спати положили,
 Бо казав, що за дорогу
 Дуже сильно натрудився.
 Повечеряв він і Богу,
 Бачив я, що помолився,
 Та й заснув. Як ліг ще зранку,
 То уже й не піднімався.

Занедужав... Безуоставку
 Все стогнав та роскидався,
 Все балакав неподобне:
 Застудився у дорозі.
 Готували ми хворобне
 Зілля всякее небозі...
 Не полегшало нічого!
 Сам в огні горить, палає,
 А до того ще й нікого
 Не визнає і не приймає.
 Тільки вже аж на Введення,
 Перед смертю, він очнувся.
 Попрохав у нас прощення...
 Ліг... і знов—на вік забувся...

Так то. Думали-гадали
 Ми життя за ним дожити...
 Онучат би доглядали...
 Тільки горенько на світі!
 За гріхи нам мабуть люті
 Кару наслано від Бога...
 Вже й три роки, а забути
 І забули б, так немога:
 Як поглянемо,—скрізь діти...
 Празник, свято заступає:
 В церкві діти, мов ті квіти!..
 Тільки в нас... у нас немає!..

Товариство „ПРОСВІТА“ в Херсоні.

Суворівська вул., буд. Перельмана (зааренд. Українбанком).
При товаристві велика українська книгозбірня (бібліотека).
Однинена для всіх.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНІЙ КООПЕРАТИВНИЙ БАНК

Відділ у Херсоні.

Суворівська вул., буд. Перельмана. Телеграфна адреса **Українбанк**. Телефон № 9. Поштова скринька № 366. Біжучий рахунок у Херсонському Відділі Державного Банку № 288.

Прймає від кооперативних установ і приватних осіб гроші на біжучі рахунки та вклади строкові й нестрокові, а також виконує різні Комісові доручення.

Головна контора: Київ, Думська площа, ч. 4.

Відділи Банку: в Бердянську, Вінниці, Житомирі, Києві на Хрещатику, Катеринославі, Кременчузі, Одесі, Полтаві, Умані, Харькові, Херсоні.

Основний капітал Банку 10.000.000 карб.

Акціонери Банку виключно Кооперативні Союзи. Позики видаються Кооперативним Союзам, а окремим Кооперативам через Союзи.

ХЕРСОНСЬКЕ „УКРАЇНА“ СПОЖИВЧЕ ТОВАРИСТВО

Херсон, Потьомкинська вулиця, ріг Дворянської, будинок Вільчинського.
Тел. № 99. Біжучий рахунок в Українбанку № 2.

Адреса для телеграм: Херсон, Споживче Україна. Мається ріжний крам: бакалія, мануфактура, взуття, золяг, галантерея і скобяний. Власне виробництво: взуття, шапок; має столарню, хлібпекарню та інші.

31-го Жовтня 1919 року відкрилась в м. Херсоні філія „**Централу**“

який об'єднує всі сільсько-господарські товариства.

По справах „Централу“ звертатись на адресу: **Херсон, Воспе, д Якушева.**

Херсонське Кооперативне Кредітове Товариство імені МИКОЛИ ЛЕВИТСЬКОГО.

Контора міститься по Суворівській вулиці, в буд. Болека (поруч з крамницею „Українська Книгарня“).

Товариство приймає вклади, як на біжучий рахунок, так і на строки.

Товариство має підприємства: 1. **Черепичний завод**, де провадиться цементове виробництво черепиці, вершел, дямарів, катків та інших. 2. **Сільсько-господарський склад**, де маються плуги, букарі, та інші сільсько-господарське знаряддя. 3. **Власний млин та олійниця**. 4. **Виріб торфу**. 5. **Сільсько-господарська майстерня**. Крім того Товариством провадиться хлібна операція та комісійні справи

ЗАПИСУЙТЕСЬ

у члени Херсонського Кооперативного Товариства

„УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ“.

Пай 200 карб., вступна плата 5 карб. Можна пай виплачувати по 30 карб. у місяць.

На пайові гроші начисляється до 6% на рік.

Товариство має українську книгарню (Херсон, Суворівська вул., ріг Потьомкинської, буд. Болека), в якій продаються українські книжки, а також щотоводні книги для кредитових та споживчих (потребительських) Товариств.

При книгарні пясчебомажний та кустарно-мануфактурно-галантерейний відділи.

Книгарня одчинена од 8—1 та од 3—6 (у свята зачинена).

Товариство видає українські книжки!

До цього часу випустило у світ ось які книжки:

№ 1. „Байки“ Л. Глібова, з додатком „Рідні пісні“. Ціна 5 карб., в оправі 7 карб.

№ 2. Життя Тараса Шевченка. Причинна, Катерина та інші. Ціна 60 коп. (розпродано).

№ 3. Т. Шевченко. Катерина. Ціна 15 к. (розпродано).

№ 4. Мирний договір. Ціна 20 коп.

№ 5. 1 Временный земельный законъ, утвержденный Украинской Центральной Радой (по руському).

II. Закон про восьмигодинний рабочий день. Ціна 20 коп.

№ 6. Т. Шевченко. „Наймичка“. Ціна 12 к. (розпродано).

№ 7. Чотирі Универсала Української Центральної Ради. Ціна 1 кар.

№ 8. Т. Шевченко. Повний Кобзарь. Ціна 12 карб. (в оправі) (розпродано).

№ 9. Євангеліє 4-х єван. Україн. мовою. Ціна 30 та 40 карб.

№ 10. Новий Завіт. Ціна 60 карб. (в оправі).

№ 11. Бувальщина. Жарт на 1 дію. Велисовського. Ціна 3 кар.

№ 12. По ревизії. Жарт на 1 дію. Кропивницького. Ціна 10 кар.